

Norrback hemman och släkt

Hemmanets tillkomst

Norrback hemman nr 15 var också ett av de fem nybyggarhemmanen, som anlades i Sideby 1788. Så här lyder anläggningsurkunden, kopierad i Vasa länslantmäterikontors arkiv i dåtida språkdräkt:

”Sedan Skog och utmarks delningen uti Sideby af Lappfierds Sochn i Korsholms Södra Fögderi af Wasa Län, blifvit fulländat, företogs behörig afmätning Åhr 1788 den 19 Junii å den uti Sideby Byalag upkomne överlopps-jorden, i anledning af konungens Höga Befallningshafvandes Högtrespective Remiss af den 5. December sidstledit åhr; och å de tracter af undertecknat i tvenne ojäfvige Nämndemäns närvaro, som Skatte Bonden Johan Lassfolk, från Sideby ansökt och åstundat, til ett för honom blifvande krono Nybygge ägor utstakade och uträknade til följande innehoud och Ränta.”

Därefter följer uppräknigen och graderingen av de platser eller skiften, inalles sjutton, som tillföll nybygget. Gårdstomten utstakades på en ”Stenbunden backe” ett par kilometer inne i skogen österom byn. Lantmätaren var inte så nogräknad med arealen, när det gällde skogsmark, vilket framgår av att ”förbränd mark, som allenast til hälften mot bättre Skog anses, finns 56 tunnland”, räknades som 28 tunnland. ”Odugeliga måssar” 64 tunnland togs inte alls med i arealen. Protokollet fortsätter:

”Skogsmarken som lyder under detta Nybygge, är stenbunden, och en del af far Eld förbränd, kan dock därifrån århållas allehanda fång Skog och tarfligt timmer af Gran. Mulbete finns medelmåttligt. Fiske Vatten uti Storträske, kan för husbehofs Fiske anses.

Med desse förmoner jämte ofanbeskrefne ägor, upføres detta Nybygget, under namn af Norrback til 3/16 dels Mantal och Trettio Sju Skillingar 3 14/32 dels runst. Ränta, såsom til det närmaste svarande, efter hvad ett gammalt hemman i Byn af enahanda ägor, och tunnlandstal, samt den för Sochnen gällande undervisningen finnes åsat; til dess uparbetande och ägornes i Ståndsättande, som efter särskild Calquille gör 744 Riksdahler Tjugufyra Skillingar Specie, föreslås Tjugu frihetsåhr. Sålunda vara förelupit intygas Sideby den 11 Augusti 1788.

Hindrich Norrback
(Bom.)

Johan Hellstedt
Matts Hermans.”
(Bom.)

Den förstnämnda nämndemannen var från Mörtmark och den andra från Tjock. Det kan

tänkas att hemmanet fick namn efter mörtmark-bon. Varför annars just *Norrback*? Gården anlades ju på en backe österom, icke norrom byn, som förresten hade fått sin kyrka två år tidigare och därmed erhållit status av kyrkby.

Hemmanets skattskrivna areal uppgick vid anläggningen till 270 tunnland (= 135 ha), som framgått var dess verkliga areal betydligt större. Vid en fördelning av ännu kvarvarande överlopps-jord 1806 tilldelades Norrback hemman ytterligare 60 tunnland skogsmark. Hemmans-numrets registrerade totalareal är i våra dagar 196 ha eller i gammalt ytmått räknat 392 tunnland. Synd bara att detta stora hemman inte mera hävdas. De två präktiga gårdarna, som fanns i Norrback i början av detta sekel, har splittrats i mindre delar och sålts åt olika köpare. Husen har rivits bort och åkrarna fallit i öd. Men gamla stengärdesgårdar vittnar ännu om ett mödosamt nyodlingsarbete, då hemmanet i tiden bröts upp. Låt oss ännu återgå till den tiden.

Skattebonden Johan Johansson Lassfolk var född i Sastmola och hade kommit som måg till Lassfolk gård i Sideby. Gården var stor, den omfattade 1/2 mantal jord, och mågen hade med husets dotter Anna fått överta halva hemmanet. Han behövde inte kolonisationsjord för egen del. Men gårdens dräng, Anders Mattsson Hällman från Vittisbofjärd hade fått ett gott öga till husbonden Johans dotter Catharina. Hennes föräldrar samtyckte till ett äktenskap. Den 22 nov. 1788 förelystes i Sideby kyrka ”för Nybyggaren Anders Mattsson *Norrback* och Bondedottern *Caisa Lassfolk*”. Bröllopet stod i början av följande år med bruden ”i full skrud”. Det var med tanke på dem och deras framtid som Johan Lassfolk hade tagit upp nybygget. Vem var då nybyggaren Anders Mattsson (Hällman) Norrback?

Namnet Hällman hade han tydligen bildat och börjat använda på grund av att hans fader, förra bonden vallherden Matts Mattsson i Vittisbofjärd, hade burit namnet Hälli med sig från Hälli gård i Harjavalta, där han varit ingift som måg. Själv hade Anders gjort drängtjänst i olika byar och socknar och slutligen funnit en livsledsagande maka och en varaktig stad i Sideby. Med uppbyggnaden av Norrback nybygge lades grunden för en odlargärning, som skulle bära-frukt och åga bestånd i 160 års tid.

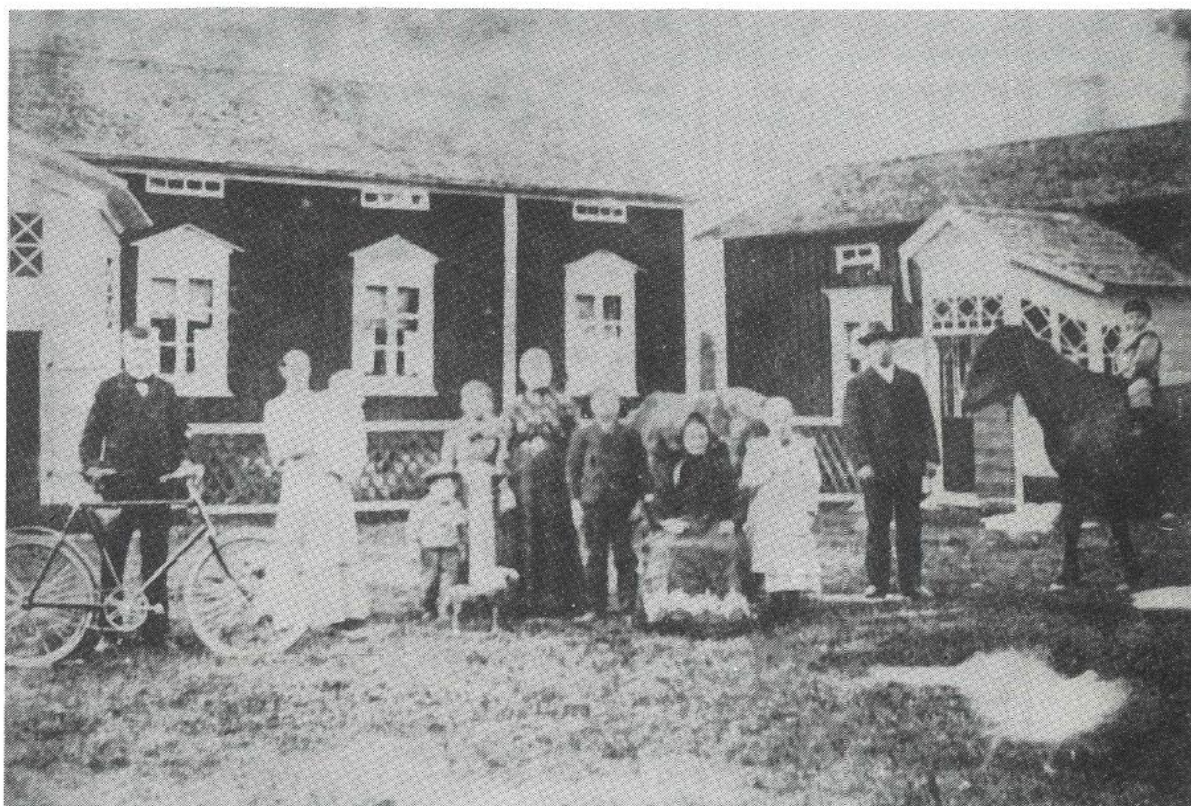
Blomstring och förfall

Vid senaste sekelskifte levde folket i Norrback i sina bästa välmaktsdagar. Två präktiga gårdar stod och bröstade sig över sin välmåga. Det var ”Norrback-Jossas” och ”Norrback-Elielas”.

Vardera omfattade hälften eller 3/32 mantal av Norrback hemman. Folket i de båda gårdarna var inbördes nära släkt. Mycket arbete utfördes gemensamt. En tid hade de t.o.m. gemensam värdinna genom att husbonden Johan i "Jossas" hade dött och änkan gift om sig med granngårds-husbonden Eliel, som även hade råkat i änklingsstånd. Det sjöd av arbete i Norrback på den tiden. Nyodlingar grävtades upp, utfallsdiken grävdes och vägar byggdes. Arbetskraft fanns det mer än nog. Med husbondsfolket, barn, drängar och pigor och sytningsfolk räknades den kyrkskrivna befolkningen på Norrback år 1900 till 40 personer.

gesmän hårt. Två av dem, nämligen bönderna Josef Kars och August Jossfolk, löste in hemmanet och innehade det några år, varefter det såldes till bonden Erik Henrik Westergård eller Berg från Henriksdal. Hans söner Emil och Artur ägde inte förmåga att upprätthålla gården. Bit för bit avyttrades ägorna, och på 1960-talet var gårdens saga all.

Icke lika dramatiskt men med enahanda utgång förlöpte utvecklingen i den andra gården, "Norrback-Elielas". I slutet av 1940-talet kände sig dåvarande ägaren, bonden Oskar Norrback, på äldre sidan och ville lämna över gården till yngre krafter. Ingen av sönerna eller döttrarna

"Norrback-Jossas" gård 1907. Fr. v. Lennart Norrback, Hilda, f. Berglund, med Olivia på armen, Alvar, Ida, en okänd tjänarinna, Valter, Josefina, f. Storsjö, Edit, Evert (husbonden) och Sigfrid (på hästryggen).

Johans gård hade övertagits av sonen Evert. Med stor driftighet gick han in för att bruka jorden, förstora åkerarealen och rusta upp gården. Allt var i bästa skick. Goda skördar bärgades. Han hade tre tröskrior, en i Storkärret och två hemma vid gården. Han drev ett tröskverk med hästvandring och anskaffade på den tiden nya och moderna jordbruksredskap. Evert satsade hårt. Det gick inte utan skuldsättning. Storskiftesregleringen pågick i Sideby under seklets första årtionde. Skogsskiftet bytte ägare. Det blev mera avverkningar i trakten än vanligt. Evert gav sig in i skogsaffärer för att bota upp ekonomin. Men det "bar åt skogen". Affärerna bragte honom överstyr, och hemmanet gick under klubban. Av kraschen drabbades flera bor-

var hågad att överta gården och lösa ut syskonen. Gården såldes åt en finsk affärsman "Holman-Jussi" från Kankaanpää. Under Koreakrigets ekonomiskt onormala högkonjunktur steg virkespriserna kraftigt, och köparen gjorde sig rik på de sparade skogarna i Norrback. Gården lämnades öde och obebodd och har sedan dess skattat åt förgängelsen.

Idag blommar nässlorna på de gamla husgrunderna. Älgarna betar av vide- och björksly på de överväxta åkertegarna. Vildmarken har återerövat, vad den förlorade, då nybyggaren "Hällis-Ant" satte hacka och spade i jorden i Norrback för snart tvåhundra år sedan. Ugglan hoar sin mörka ödeslåt, där en gång "paradisfågeln slog".

Dramats ljusa sida

År 1874 ingick bondesonen *Johan Erik Mattsson Norrback* äkta förbund med bondedottern *Maria Josefina Malachiasdotter Storsjö*. Hon kom som värdinna till mannens hemgård, som efter hans övertagande av gården begynte kallas "Norrback-Jossas". Makarna fick sju barn, innan mannen avled i cancer 1894 endast 44 år gammal. Det yngsta barnet hade fötts fyra dagar tidigare. Det blev barndop och begravning i gården på samma gång, även det dramatiskt på sitt sätt. Men det finns också en ljus sida i dramat.

Johan och Josefina Norrbacks familj var såtillvida märklig, att den trots sin avsides belägna boplatz "i skogen" i Norrback odlade intellektuella intressen i hög grad. Barnen i familjen visade framstående begåvning och sökte sig skolutbildning mer eller mindre på egen hand efter faderns tidiga frånfalle. Sålunda blev två av syskonen folkskollärare och en fil.lic. Två av bröderna stannade vid jorden och visade stor duglighet både som jordbrukare och kommunalmän. I den andra Norrback-gården blomstrade även bildningsintresset. Därifrån utgick tre folkskollärare, av vilka en sedan blev missionär och präst. Och med rötterna i dessa ensliga utmarksgårdar skulle det växa fram en släkt, som i våra dagar räknar omkring 500 levande individer, ingifta män och kvinnor obeaktade, en släkt som gjort betydande insatser på olika områden av samhällslivet från jordbrukande och hantverksarbetande allmogemän till framstående företagare och bankmän, universitetslärare och tjänstemän inom den högsta statsförvaltningen.

"Norrback-Jossas" äldsta son, *Johan Emil Norrback*, blev folkskollärare och affärsman, byskrivare och saksförare. Han utarbetade en förtjänstfull släktutredning "Släkten Norrback i Sideby och Lappfjärd", som publicerades i tidningen Syd-Österbotten 1940. I denna följde han "Hällis-Ant" ättlingar fram till nämnda år. Anders Norrback och hans hustru *Caisa*, f. Lassfolk, hade tio barn. Av dem dog tre i späda ålder. De övriga nådde vuxen ålder och bildade familjer, som gav upphov till sju släktgrenar. Här räknas alla syskon upp:

- Johan Fredrik, f. 1.9.1790, d. 27.9.1790.
- Anders, f. 13.11.1791, d. 2.12.1791.
- Anna Caisa, f. 1.11.1792, d. 12.11.1792.
- I Anders, f. 26.11.1793.
- II Johan, f. 24.4.1796.
- III Elisabeth, f. 2.5.1798.
- IV Matts, f. 28.2.1800.
- V Maria Agata, f. 11.11.1801.
- VI Carl Magnus, f. 8.3.1806.
- VII Emanuel, f. 21.3.1807.

Fram till 1940 hade släktgrenarna I, II, IV och VII haft sin huvudsakliga utbredning i Sideby och grenarna III, V och VI i Lappfjärd. Men under de fyra decennierna sedan dess har en mycket stor spridning såväl geografiskt som yrkesmässigt skett. Liksom av bygdebefolkningen i

allmänhet i Sydösterbotten har ett stort antal individer sökt sig till Sverige.

Det är inte meningen att här kopiera, vad *Emil Norrback* utforskat och publicerat, utan endast att klarlägga de fall, då släkten Norrback sammanlöpt med släkterna *Storsjö* och *Gäddvik*. Dessutom införs en av skolföreståndaren *Håkan Teir* sammanställd komplettering av *Norrbacks* utredning på släktgren IV. En broder till "Norrback-Joss", *Josef Viktor Mattsson Norrback*, gifte sig nämligen till *Teir* i Sideby och antog gårdens namn. Han blev därigenom stamfader för den gren av släkten Norrback, som går under benämningen *Norrback-Teir* (N-T) i registret. För övrigt hänvisas till *Emil Norrbacks* utredning. För att underlätta jämförelsen används här samma personbeteckning (signum) som i hans utredning. Tabellernas löpande nummer bildar dock en särskild serie.

Tabellens nummer är ett index system, personen i tabellen har ett unikt signum som består av romerska siffror arabiska siffror och bokstäver.

En person kan finnas i olika tabeller med olika signum, beroende på varifrån utredningen startat

Gunnar Nybond utgår i detta arbete från Nybyggare **Henric Thomasson Storsjö 30.12.1769.**

Henric Henricsson var Henric Thomassons andra barn (II:)

"Norback-Gusta" var Henric Henricssons sjunde barn (II:7.)

August Eliel var "Norback-Gustas" första barn (II:7.A.)

Min farfar **Oskar Lennart** var August Eliels femte barn (II:7.A.e.)

Min far **Gustav Norrback** var min farfar Oskars femte barn (II:7.A.e.2e.)

Tab. 141. Gren II:7.

Gustaf Wilhelm Henriksson *Storsjö*, f. 22.1.1832 (tab. 89), gifte sig 11.7.1856 med *Johanna Agata Andersdotter Norrback*, f. 5.6.1833, d. 14.6.1868 i nervfeber (tyfus). Gustaf kom som måg till Norrback och blev bonde på 3/32 mtl av hustruns hemgård samt övertog gårdens namn som sitt släktnamn. Han kallades sedan "Norrback-Gusta". Han var två gånger gift. Från första äktenskapet härstammade barnen:

- A. August Eliel, f. 21.5.1857. (Norrback 25).
- B. Teodor Emil, f. 25.6.1859. (Norrback 31).
- C. Lydia, f. 27.2.1864. (Sold. G 114).
- D. Selma, f. 8.9.1867. (Sold. A 178).

Som änklings gifte Gustaf Norrback sig med *Maria Matilda Gustafsdotter Wikéus*, f. 15.6.1845, flyttade tillbaka till *Storsjö* och återtog detta namn. Han avled 23.11.1910. I detta gifte föddes fyra barn:

- E. Ida Alexandra, f. 26.9.1875, g. *Långvik*.
- F. Maria Josefina, f. 6.5.1877. (Sold. S 189).
- G. Axel Bernhard, f. 5.8.1880. Till USA, ättl. endast där.
- H. Artur Sigfrid, f. 8.8.1885. Till USA, ättl. endast där.

Tab. 142. Gren II:7.A.

August *Eliel Gustafsson Norrback* (*Storsjö*), f. 21.5.1857 (tab. 141), bonde på 3/32 mtl av Norrback hemman, gifte sig 1877 med *Ida Josefina Josefsdotter Lassfolk*, f. 18.9.1859, d. 28.4.1896. I äktenskapet föddes sex barn:

- a. Hilma Irene, f. 9.6.1878, g. *Långfors*.
- b. Axel Artur, f. 20.10.1880.
- c. August Verner, f. 26.10.1884, d.20.9.1902.
- d. Jenny Emilia, f. 8.2.1887, g. *Tamminen*.
- e. Oskar Lennart, f. 24.6.1892.
- f. Ida Ester, f. 21.4.1896, flyttat till Kristinestad, ogift.

Som änklings gifte Eliel Norrback sig 19.5.1898 med granngårdsvärdinnan, änkan *Maria Josefina Malachiasdotter Norrback* (f. *Storsjö* 24.3.1856), och fick med henne ett barn:

- g. Edit Cecilia, f. 10.11.1898, d. 7.5.1908.

Eliel Norrback dog 20.5.1907 och hans andra hustru 19.4.1936. (Jfr S 2, I:4.A!).

Tab. 149. Gren II:7.A.e.

Oskar Lennart Elielsson Norrback, f. 24.6.1892 i Sideby (tab. 142), bonde på sin fäderneärvda del av Norrback hemman, gift 20.7.1913 med *Ester Anni Eriksdotter Stengård*, f. 10.5.1891 i Sideby. Hennes far var snickaren och kyrkväktaren *Erik Johansson Stengård* eller "Präst-Erk", som han kallades på grund av att han som ung hade varit dräng i prästgården. Han var född i Siikais 1854. Ester Norrback dog 13.11.1947 och Oskar 1.2.1965.

Barn:

- 2a. Elvi Margit Olivia, f. 7.5.1915, ogift, varit skolköksa i Sideby och Kristinestad, bosatt där.
- 2b. Sylvi Borgel Sofia, f. 4.4.1916, g. *Bodbacka*.
- 2c. Erik Eigil, f. 25.4.1918. (Sold. A 151).
- 2d. Brita Ingalill, f. 23.3.1928, gift *Strömsjö* i Sverige.
- 2e. Gustav Eliel, f. 12.10.1931. (Sold. S. 158).